

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Румяна Божинова,

ИИНЧ – БАН

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторантска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: Андреа Хрисантос Хрисанту

Тема: „Взаимовръзки между идентичност, себеуважение и комуникационно безпокойство при ученици в юношеска възраст от Република Гърция“

Научен ръководител: Доц. д.н. Стоил Мавродиев

Актуалност на темата

Предложеният от Андреа Хрисанту дисертационен труд е ориентиран към изучаването на много съществени и недостатъчно проучени аспекти в развитието и функционирането на индивида. В центъра на вниманието е идентичността и самочувствието във връзка с комуникативната тревожност. Насочването на изследователския интерес към тревожността, безпокойствата, които съпровождат юношата в сложния път на самоопределянето му, на формирането на неговата идентичност и самочувствие, на връзката му с околния свят, безспорно придава оригиналност на работата и подчертават приносния ѝ характер от научна и от приложна гледна точка.

Актуалността на работата се подсилва и от сложната социална ситуация в света днес, която буди много тревога у хората и която рефлектира по-много начини, включително върху младите хора тук и техния индивидуален път на развитие.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията е разработена в рамките на 246 страници. Тя съдържа три глави, въведение, заключение, препоръки, приноси, литература, а също приложения. Илюстративният материал включва 29 таблици. Цитирани са 438 източника, 95 от тях са на гръцки и 343 са на английски език. Като структура и изложение трудът е в съответствие с емпиричния характер на приложеното изследване и води до пълноценно отразяване на изследователския процес от неговия замисъл (идея) до постигнатите резултати.

Първа глава на дисертацията е насочена към извеждане на теоретичните предпоставки на изследването. Съответно тя следва стратегия на изложение, отразяваща обосноваване на актуалността на избраната дисертационна тема, въвеждане на изходните за изследването виждания, прилаганите теоретични подходи към идентичността, самочувствието, тревожността и комуникативната тревожност при юношите.

Докторантката показва подчертано широка осведоменост върху базовите и съвременните виждания и изследвания по дискутираните проблеми. Доказателство за това е и приложената справка за ползваните литературни източника (438 на брой). Правомерно, на първо място е проследено юношеството, като са отбелязани основните аспекти на физическото, социалното, когнитивното и емоционалното развитието в този период. Поставен е определен акцент върху общуването с връстниците, приятелството, интереса към противоположния пол и повишената емоционалност и тревожност във връзка с тези отношения. Опирайки се на основи концепции и изследвания, докторантката също успява да представи идентичността и самооценката, сложността на тяхното формиране, ролята на родителите, връстниците, училището и социалната среда като цяло, както и възникващите вътрешни конфликти и безпокойства, с които юношата се справя.

Специално внимание е отделено на феномена тревожност и неговото отключване и място в процеса на развитие и функциониране на юношата. И тук докторантката е ориентирана към максимално широко представяне на източниците и ефектите на проявяваната в този период тревожност, а също на стратегиите за справяне с тревожността. Най-общо тревожността е очертана като изключително съществено, многоаспектно преживяване за юношата, намесващо се в процеса на формиране на

самооценката, самочувствието, процеса на идентификация, постиганото психично благополучие и здраве.

Обобщено, в първа глава Андреа Хрисанту успява пространно и достатъчно задълбочено да представи променливите, които включва в дисертационното си изследване, както и възможните връзки между тях.

Втора глава на дисертацията е посветена на постановката и дизайна на изследването. Тя е ясно и добре структурирана. В началото на главата са конкретизирани теоретичните виждания, които предпоставят целта, задачите и хипотезите на изследването. Съгласно формулираната цел, изследването е фокусирано основно върху връзките между идентичността, самооценката и комуникативната тревожност при ученици в подрастваща и юношеска възраст. Според имплицитно присъстващата обща хипотеза между тях има връзки, които са варирани или не от пола, възрастта и националната принадлежност.

Съществена предпоставка за качеството на проведеното от докторантката изследване е и целесъобразния подбор на извадката и методите на изследване, също представени във втора глава.

Извадката, като цяло се състои от 431 ученици. В съответствие с характера на изследването, тя включва: 1) две възрастови групи на 13-15 и 16-18 години; 2) две групи момчета и момичета, 3) ученици от Гърция и от Кипър. Отделните групи са относително добре балансирани от гледна точка на качеството на изследването. Най-голяма е разликата в броя на изследваните лица между гръцката и кипърската извадка, в полза на гръцката.

Подходящо са подбрани, включените в изследването методи, отличаващи се с добри психометрични характеристики. Приложени са утвърдени и адаптирани въпросници:

1) Въпросник на Спилбъргар за измерване на тревожността; 2) Въпросник РАТЕМ III на Makri-Mpotsari за оценка на самооценката при ученици и на индивидуалните възприятия през първите три години от прогимназия/гимназия, 3) Въпросник РАТЕМ IV на Makri-Mpotsari за ученици на възраст 16-18 г. – гимназиална възраст; 4) Описи на Бек (BYI) – Опис на самооценката на Бек, версия юноши и Опис на тревожността на Бек, версия юноши.

Процедурата, на изследването е свързана с провеждането му он-лайн. Това, както отбелязва и самата докторантка, носи определени ограничения и е препоръчително в бъдеще то да бъде отново проведено в реални условия.

Резултатите от изследването са представени в **Трета глава**. Те са изведени на базата на честотен анализ, сравнение на средни величини за независими и за зависими извадки, корелационен анализ (по Пирсън). Изложението в тази част е много добре структурирано. Ясно, подробно и коректно са представени статистически доказаните закономерности по отношение на изучаваните явления и съответно подходящо илюстрирани. Следваната логика при представяне на резултатите дава възможност достатъчно обосновано, в рамките на седем параграфа да се изложи проверката на издигнатите хипотези. Положителен е стремежът на Андреа Хрисанту максимално детайлно и точно да опише и илюстрира резултатите за всяка от изследваните групи и сравнението между тях.

В изведените в края на дисертацията *дискусии и заключение* е представена обща картина на получените в изследването резултати, която по същността си има констативен характер, относно изразеността на изследваните феномени и връзките между тях в различните изследвани групи (пол, възраст, националност) Това дава възможност да се прцени равнището и динамиката на развитие на идентичността, самочувствието, личностната и ситуативна тревожност на изследваните юношите. Подчертано е отсъствието на различия между учениците от Гърция и Кипър и заключението е, че юношите в тези две страни имат поведение, подобно на други юноши по света.

Много добро впечатление прави изложението на докторанта, означено като *Препоръки*. В значителна степен то има формата на заключение относно доказаните в дисертацията тенденции и възможностите за по-задълбоченото им проучване в бъдеще, а именно разкриването на причинноследствените връзки между преживяванията на юношата и формирането на ключови за поведението инстанции на личността (самооценката, идентичността).

Формулираните от докторантката *ограничения* на проведеното дисертационно изследване са адекватни и са предпоставка за по-пълноценно разработване на конкретната тема.

Едновременно с посочените по-горе достойнства, заслужава да се отбележи, че като цяло дисертационният труд се отличава с добър научен *стил и език* на изложение.

Научните приноси на рецензираната дисертацията могат да бъдат открити в няколко основни насоки, които Андреа Хрисанту адекватно е отразила и аз се присъединявам към нейното виждане.

Андреа Хрисанту прилага три самостоятелни **публикации**, свързани с работата ѝ върху дисертационното проучване.

Приложения от Андреа Хрисанту **реферат** отразява достатъчно пълно и точно дисертационния труд и отговаря на съответните изисквания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от АНДРЕА ХРИСАНТУ дисертационен труд на тема: “ВЗАИМОВРЪЗКИ МЕЖДУ ИДЕНТИЧНОСТ, СЕБЕУВАЖЕНИЕ И КОМУНИКАЦИОННО БЕЗПОКОЙСТВО ПРИ УЧЕНИЦИ В ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ ОТ РЕПУБЛИКА ГЪРЦИЯ” доказва, че тя се отличава с много добрата теоретична и методологична подготовка, с умение да анализира и систематизира научно знание, със способност да поставя и провежда сериозни емпирични изследвания. Специално трябва да се подчертае ориентацията ѝ към значими и актуални от научна и приложна гледна точка проблеми в областта на педагогическата и възрастовата психология.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на АНДРЕА ХРИСАНТУ образователната и научна степен «Доктор» по направление «Психология».

30. 10. 2023 г.

Проф. д-р Румяна Божинова

REVIEW

By Prof. Romyana Bozhinova, Ph.D.

IINCH - BAS

On a dissertation work for awarding the educational and scientific degree "doctor", in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal sciences, professional direction 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Developmental Psychology"

Author: Antrea Chrysanthou

Topic: *"Interrelationships between Identity, Self-esteem and Communication Anxiety among Adolescents in the Republic of Greece "*

Research supervisor: Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev Ph.D., D.Sc.

Relevance of the topic

The dissertation work proposed by Antrea Chrysanthou is oriented towards the study of very essential and understudied aspect in the development and functioning of the individual. The focus is on identity and self-esteem in relation to communication anxiety. Directing the research interest to anxiety, the uneasiness that accompany the adolescent in the complex path of his self-determination, the formation of his identity and self-confidence, his relationship with the surrounding world, which is increasingly complex and demanding of

him, undoubtedly gives the work originality and emphasize its contribution from a scientific and applied perspective.

The relevance of work is also reinforced by the complex social situation in the world today, which arouses a lot of anxiety in people and which reflects in many ways, including on the young people here and their individual path of development.

Characterization and evaluation of the dissertation work

The dissertation is develop within 246 pages. It contains three chapters, introduction, conclusion, recommendations, contributions, references, and also appendices. The illustrative material includes 29 tables, 438 sources are cited, 95 of them are in Greek and 343 are in English. As a structure and presentation, the work is in accordance with the empirical nature of the applied research and leads to a full reflection of the research process from its conception to the achieved results.

The first chapter of the dissertation is aimed at dereving the theoretical premises of the study. Accordingly, it follows a presentation strategy reflecting the justification of the relevance of the chosen dissertation topic, introduction of the initial views for the research, applied theoretical approaches to identity, self-esteem, anxiety and communicative anxiety among adolescents.

The PhD students shows a markedly broad awareness of basic and contemporary views and research on the discussed issues. Proof of this is the attached reference to the used literary sources (438). Rightfully, adolescence is traced first, noting the main aspects of physical, social, cognitive and emotional development during this period. There is a certain emphasis on communication with peers, friendship, interest in the opposite sex, and increased emotionality and anxiety in connection with these relationships. Relying on basic concepts and research, the doctoral student also manages to present identity and self-

esteem, the complexity of their formation, the role of parents, peers, the school and the social environment in general, as well as the emerging internal conflicts and anxieties that the adolescent copes with.

Special attention is paid to the phenomenon of anxiety and its unlocking and place in the process of development and functioning of the adolescent. Here, too, the doctorate is orientated towards a maximally broad presentation of the sources and effects of the anxiety manifested in this period, as well as strategies for dealing with anxiety. In general, anxiety is outlined as an extremely essential, multifaceted experience for the adolescent, interfering in the process of forming self-esteem, self-confidence, the process of identification, the achieved mental well-being and health.

In summary, in the first chapter, Antrea Chrysanthou manages to present the variables that he includes in his dissertation research, as well as the possible connections between them, in a comprehensive and sufficiently thorough manner.

The **second chapter** of the dissertation is devoted to *the setting and design of the study*. It is clear and well structured. It is positive to concretize the theoretical views that presuppose the purpose, tasks and hypotheses of the research at the beginning of the chapter. According to the formulated objective, the research is mainly focused on the relationships between identity, self-esteem and communicative anxiety in adolescent students. According to the implicit general hypothesis, there are relationships between them that are varied or not by gender, age and nationality.

An essential prerequisite for the quality of the research conducted by the doctoral student is the appropriate selection of the sample and research methods, also presented in the second chapter.

The sample consist of 431 students in total. In accordance with the nature of the research, it includes: 1) 2 age groups 13-15 and 16-18 years; 2) boys and

girls forming roughly equal groups, 3) students from Greece and CYPRUS. The individual groups are relatively well balanced in terms of study quality. The biggest difference in the number of surveyed persons is between the Greek and Cypriot samples, in favour of the Greek.

The methods included in the study were appropriately selected, distinguished by good psychometric characteristics. Validated and adapted four questionnaires are attached. The procedure of the research is related to its conduct online. This, as Antrea Chrysanthou himself notes, has certain limitations and it is recommended that it be conducted again in real conditions in the future.

The results of the study are presented and discussed in **Chapter Three**. They are derived on the basis of frequency analysis, Chi-square, comparison of mean values for independent and dependent samples, correlation analysis. The exposition in this part is very well structured. The statistically proven regularities in relation to the studied phenomena are presented clearly, in detail and correctly, and accordingly appropriately illustrated.

The following logic in presenting the results makes it possible to state the verification of the raised hypotheses in a sufficiently justified manner within seven paragraphs. The doctoral student's effort to describe and illustrate the results for each of the studied groups and the comparison between them is positive. In the discussion and conclusion presented at the end of the dissertation, a general picture of the results obtained in the study is presented, which essentially has a ascertaining nature, regarding the expressiveness of the studied phenomena and the relationships between them in the different studied groups (gender, age, nationality). This makes it possible to assess the level and dynamics of identity development, self-confidence, personal and situational anxiety of the studied adolescent. The absence of differences between students from Greece and Cyprus is highlighted and the conclusion is that adolescents in

these two countries have behaviours similar to other adolescents around the world.

A very good impression is made by the doctoral student's presentation, marked as Recommendations. To a significant extent, it has the form of a conclusion regarding the trends proven in the dissertation and the possibilities for their deeper study in the future, the disclosure of the causal relationships between the adolescent's experiences and the formation of key instances of the personality (self-esteem, identity).

The limitation of the dissertation research formulated by the doctoral student are adequate and a prerequisite for a more complete development of specific topic.

Along with the merits mentioned above, it is worth noting that the dissertation is generally distinguished by a good scientific style and language of exposition.

*

The scientific contribution of the peer-reviewed dissertation can be found in several directions that Antrea Chrysanthou has adequately reflected and I agree with her view.

Attached are three *publications* on the topic of the dissertation, realized during the period of work on the dissertation.

Applications by Antrea Chrysanthou *abstract* reflects the dissertation work sufficiently fully and accurately and meets the relevant requirements.

CONCLUSION

The dissertation proposed by **Antrea Chrysanthou** on the topic: "*Interrelationships between Identity, Self-esteem and Communication Anxiety among Adolescents in the Republic of Greece*" proves his very good theoretical training and knowledge in the field of psychological research methodology, possibilities for setting up and conducting serious scientific research and a marked interest to scientific and applied problems in the field of pedagogical and developmental psychology.

The dissertation fully complies with the requirements of the RSARB and the regulations for its implementation.

The above gives me reason to vote with conviction for awarding **Antrea Chrysanthou** the educational and scientific degree "Doctor" in the field of "Psychology".

30. 10. 2023.

Prof. Romyana Bozhinova